

МОДЕРНІЗАЦІЯ СТАНДАРТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Ваніна Наталія Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

Анотація. У статті визначено питання модернізації стандартизації професійної освіти нового покоління. Відзначено діалектичний зв'язок стандартизації та варіативності професійної освіти. Виділено основні напрями стандартизації професійної освіти в Україні, пов'язані з глобалізацією і роллю стандартизації у формуванні професійних стандартів в контексті особистісного розвитку студентів та розбіжність інтересів бізнесу і освіти. Розглянуто орієнтацію створення в країні центрів розвитку кваліфікацій направлених на інтереси підготовки і перепідготовки кадрів самих підприємств.

Виходячи з цього можна позначити такі позиції проблемних питань стандартизації професійної освіти як глобалізація і стандартизація освіти. Стандартизація освіти в епоху глобалізації забезпечує порівнянний рівень освіти в різних країнах, що дозволяє учням освоювати різні компетенції в освітніх організаціях різних країн; особистість і стандартизація освіти (з метою переходу на нове покоління освітніх стандартів) і їх поєднання з створюваними професійними стандартами); «відрив» від галузевої структури («відрив» освітніх організацій професійної освіти від галузевої структури позначається на сучасному розвитку державно-приватного партнерства).

Перспективи вирішення проблеми стандартизації професійної освіти: забезпечення професійної та особистісної самореалізації; вибудовування єдиної галузевої системи кваліфікаційних вимог для всіх професій і спеціальностей; співвідношення мети професійної освіти особистості і вимог професійного співтовариства; орієнтація студентів повинна бути направлена на освітню програму, а не на рівень професійної освіти.

Ключові слова: стандартизація освіти, модернізація професійної освіти, глобалізація освіти, професійні стандарти, освітні стандарти.

Постановка проблеми. Динаміка розвитку соціально-економічної ситуації в країні і світі показує, що якість людського капіталу в сучасних умовах відіграє ключову роль. Безсумнівно, що в умовах інфляції, нестабільного стану української економіки зростає увага влади до структурних змін в економіці, що дозволяє реалізувати інноваційні технології. В зв'язку з цим також посилюється увага до кадрового потенціалу сучасного інноваційного виробництва, про підготовку кваліфікованих кадрів і обговорення подальших проблем розвитку системи освіти в новому виданні Закону України «Про освіту» [1].

Метою роботи є розгляд проблемних питань стандартизації та перспективи їх вирішення в процесі модернізації професійної освіти.

Аналіз останніх публікацій. Враховуючи безпрецедентний характер цієї освітньої проблеми, багато українських дослідників звернулися до її вивчення. Висвітлення аспектів цього питання здійснювали такі відомі вчені як С.У. Гончаренко [4]., В.Г. Кремень [3]., І. М. Савченко [5]. та ін.

Виклад основного матеріалу. Міністерством освіти і науки України прийнято низку заходів щодо зміни всієї ідеології професійної освіти, найважливішим з яких є перехід на її стандартизацію. Сьогодні ми вже можемо обговорювати якою мірою сформований досвід переходу на роботу за стандартами української освіти, та який відповідає вимогам забезпечення якості та реаліям розвитку українського суспільства [1].

Слід зазначити, що стандартизація, конкретизуючи вимоги до підготовки фахівців, в деякому сенсі їх «звужує», хоча повинна давати можливість розширення освіти через варіативність, в цьому криється їх діалектичний зв'язок. Виходячи з цього можна позначити кілька позицій проблеми стандартизації професійної освіти, яка містить важливі питання,

від відповіді на які стане зрозуміло, чи здатна сучасна модернізація освіти забезпечити необхідну якість та «довіру» з боку особистості, суспільства, держави і бізнесу:

1. Глобалізація і стандартизація освіти. Стандартизація освіти в епоху глобалізації забезпечує порівнянний рівень освіти в різних країнах, що дозволяє учням освоювати різні компетенції в освітніх організаціях різних країн. Крім того, відбувається передача технологій, як інформаційних, так і гуманітарних, транслюються цінності і елементи культури (можливо, і не найкращі її зразки). Формується можливість швидкого перенесення виробництв в умовах глобалізації на ринки праці з більш дешевою робочою силою (підготовлених за рахунок держав для цілей міжнародного бізнесу). Перша позиція щодо порівнянних рівнів освіти містить в собі певні особливості (зокрема, ставить всіх учасників на однакові ступені освітнього процесу). Так, це дає можливість для порівняльного аналізу рівня освіченості студентів, надає можливість для навчання в різних навчальних закладах, і ці позитивні сторони не викликають сумнівів.

Однак у зв'язку з цим українська освіта не планує інноваційного процесу свого розвитку, оскільки він не повинен відрізнятися від інших країн, і передбачається, що там вже все зроблено краще, ніж у нас. Поряд з цим, необхідно відзначити, що перехід на програми бакалаврату остаточно заплутали наших роботодавців. Якщо в системі середньої професійної освіти було закладено базовий і підвищений рівень підготовки, то при переході на бакалаврат в системі вищої освіти фактично відбулося зниження рівня підготовки від фахівця до компетентностно-орієнтованого бакалавра. Величезне число коледжів, переданих Міністерством освіти та науки України в регіони і до складу вузів, практично зникло. В даний час вузи не готові здійснювати компетентностно-орієнтовану підготовку (припустимо, як в коледжі) в силу відсутності обладнання, кваліфікованих фахівців, відсутності мотивації, що призводить до скорочення лекційних курсів і передачі всієї відповідальності за результати навчання самим студентам через самостійну

роботу. Практично це відмова від сформованої за багато років в Україні інженерної підготовки, де лекційна форма роботи зі студентами, дозволяла розвивати наукові школи та зарекомендувала себе ще в радянські роки.

Щодо передачі та освоєння нових технологій можна відзначити багато позитивного (наприклад, те, що розвиток освіти можливий тільки у відкритому середовищі, важлива взаємодія учасників освітнього процесу і т.ін.). Разом з тим не секрет, що автори інноваційних освітніх технологій не завжди бажають ділитися своїми знахідками. З одного боку, це пов'язано з дотриманням авторських прав на інноваційні освітні технології, з іншого – в ряді ситуацій авторам вигідно не поширювати свої напрацювання, оскільки це може приносити і комерційний ефект. Формування соціально-культурних орієнтацій розвитку суспільства реалізується в сучасному світі різними засобами – інтернет-технологіями, ЗМІ, системою освіти. Не секрет, що розвиток регіону часто визначається рівнем професійної і загальної культури населення.

Сприйняття, в тому числі і критичне, соціально-культурних орієнтирів інших країн залежить від рівня загальної та професійної культури, що формується перш за все системою освіти. Сьогодні спостерігається зниження ролі гуманітарного, загальнокультурного блоку підготовки студентів, і це може бути пов'язано з можливістю швидкого перенесення виробництв в умовах глобалізації на ринки праці з більш дешевою робочою силою (підготовлених за рахунок держав для цілей міжнародного бізнесу).

Вища освіта в Україні була і залишається орієнтованою на підготовку кадрів вищої кваліфікації, отже, в рамках вже законодавчо прийнятих рішень слід розглянути можливість: ввести поряд з магістерською підготовкою, орієнтованою на дослідницьку роботу, підготовку орієнтовану на інноваційні технології та практики з такими ж термінами навчання, що дозволить формувати наукові технологічні, інженерні школи; в силу того, що в сучасній професійній підготовці спостерігається зміщення кордонів професійних вимог; перейти на підготовку за освітніми програмами, сформованими за

схемою «професійна освіта (коледж) – вищу освіту (бакалаврат) – вищу освіту (магістратура, спеціаліст)» з виключенням практики трансферу дисциплін у ВНЗ, вивчених в коледжі (оскільки вони мають різну спрямованість і відрізняються за своїм змістом і компетенцій); потрібно побудувати чітку логіку в кваліфікаційних вимогах до випускників через професійні стандарти в контексті освітніх програм, а не рівнів освіти; можливо розглянути питання про інтеграцію статусу професійної та вищої освіти. Це дозволить відійти від рівневої диференціації статусності одержуваної студентами освіти і орієнтувати їх на освітні програми.

2. Особистість і стандартизація освіти. Сучасна професійна освіта перейшла на третє покоління, планується перехід на четверте покоління освітніх стандартів. З цією метою насамперед варто подивитися на весь процес формування нового покоління Державних стандартів освіти і їх поєднання з створюваними професійними стандартами. Безумовно, цей дуже складний процес повинен бути методологічно обґрунтований, визначені підстави побудови нового покоління освітніх стандартів, обумовлені метою усієї професійної підготовки. В основі методології нового покоління стандартизації лежать Болонський процес і пов'язаний з цим перехід на компетентнісний підхід, що визначають новий рівень і якість підготовки випускника. Таким чином, об'єктивно існує проблема мети професійної освіти. Ця мета визначена державою як одного з найважливішого нормативного документу.

Співвідношення мети професійної освіти, вимог професійної спільноти і роботодавців повинно створити нові професійні стандарти. Але ж є ще й мета професійної освіти яка пов'язана з інтересами самої особистості учня. І ці інтереси з часом будуть проявлятися більше і більше. Все визначається ступенем активності самого учня, його зацікавленості у власній професійній долі, соціальної ролі та громадянської позиції. Сучасний Державний освітній стандарт дає широкі можливості для врахування інтересів учнів. Оскільки подальша професійна кар'єра як мета для багатьох із студентів є

«відкладеної» до закінчення навчання, то певна частина допускає, що після закінчення не працюватимуть за отриманою спеціальністю. В умовах демографічного спаду навчальні заклади надають широкий спектр підготовки за різними напрямками, і молоді, здавалося б, не складає ніяких труднощів вибрати найбільш цікавий.

Мета професійної освіти з позицій особистості – забезпечення професійної та особистісної самореалізації [2]. Тому звернемо увагу на запропоновану модель професійного стандарту в варіанті, яку повинна розробити освіта спільно з Українським союзом промисловців і підприємців (УСПП). Основну увагу повинно бути приділено професійним знанням та компетенціям. У них немає вимог до особистості, хоча кожен вид професійної діяльності має свої психологічні особливості (монотонність, комунікативність, оперування знаками і схемами і т.ін.). Державні освітні стандарти також не розглядають аспект вимог до особистості. Таким чином, стандартизація освіти, необхідна для формування змісту і певних орієнтирів оцінки рівня підготовки школярів і студентів, разом з тим спрямована на знеособленого учня, для якого запропоновано варіанти вибору. В цьому випадку стандартизація буде потрібна для вчителя і викладача в плані орієнтування в формуванні змісту і технології навчання.

Для особистості і її формування необхідна своя парадигма, реалізована в умовах професійних і освітніх стандартів і орієнтована на формування здатності учня стати тим, ким він може стати в умовах школи, коледжу, вузу. Методологія формування освітніх стандартів повинна спиратися на парадигму особистісного розвитку, де інтереси особистості стикаються з пропозиціями професійних стандартів. Але інтереси особистості, повинні бути відображені в стандарті нового типу. Таким чином, обговорювані в даний час підходи до формування четвертого покоління освітніх стандартів повинні спиратися на той досвід, який ми отримуємо в процесі підготовки випускників - бакалаврів. Незалежно від Болонського процесу і його орієнтування на компетентнісний підхід формування особистості і її

здатності до саморозвитку та самореалізації є єдиний вірний шлях до формування процесу стандартизації освіти спрямованого на людину. Методологія формування освітніх стандартів повинна спиратися на парадигму особистісного розвитку, де інтереси особистості спираються на освітні стандарти і стикаються з пропозиціями професійних стандартів. У розробці стандартів, на нашу думку, головна мета професійної підготовки - формування загальної і професійної культури випускника, саме вона є основою побудови методології, орієнтованої на загальний та професійний розвиток особистості учня.

3. «Відрив» від галузевої структури. «Відрив» освітніх організацій професійної освіти від галузевої структури позначається на сучасному розвитку державно-приватного партнерства. Сьогодні багато підприємств зацікавлені в створенні власних освітніх структур, орієнтованих на корпоративні цілі. Формування багатофункціональних центрів на підприємствах, куди буде відкрито допуск до навчання, більшою мірою орієнтоване на підвищення кваліфікації та перепідготовку своїх фахівців. Прикладом може бути створення і робота Національного агентства кваліфікацій, як пріоритету роботи МОН воно трансформуватиме перехід професійних стандартів у освітні. Однак його поява залежить від прийнятого нового Закону «Про освіту». Національне агентство повинно буде не тільки координуватиме розроблення освітніх та професійних стандартів, але й формуватиме вимоги до процедур присвоєння кваліфікацій та визнання результатів неформального та інформального навчання [2]. Саме Національне агентство кваліфікацій, за словами першого заступника Міністра освіти і науки України Володимира Ковтунця, допоможе поєднати ринок праці та освітньої сфери.

Нові стандарти оцінювання будуть визначати рівень компетентностей, яким мають володіти випускники після отримання відповідного рівня освіти. Для цього потрібно створювати кваліфікаційні центри з незалежним тестуванням, де буде проводитись визнання кваліфікацій. Володимир

Ковтунець також відзначив, що впровадження Національної рамки кваліфікацій (НРК) сприятиме міжнародному визнанню кваліфікацій, отриманих в Україні. «Ми маємо створити ту рамку кваліфікацій, яка буде узгоджена з європейською. Реформи, що пов'язані з цим, спрямовані виключно на її вдосконалення», – зазначив перший заступник Міністра [2].

Окрім цього, було обговорено створення спеціального сайту - який має стати інформаційним майданчиком для усіх зацікавлених осіб з питань Національної рамки кваліфікацій (НРК). Зокрема, на ньому розміщуватимуться усі нормативно-правові документи, реєстри кваліфікацій, освітні та професійні стандарти.

Таким чином, інтерес бізнесу у співпраці з освітніми організаціями, безумовно, є, однак масштаб перепідготовки, підготовки і підвищення кваліфікації, говорить про те, що професійна освіта здійснюється в більш широких масштабах поза освітніх організацій. Для підготовки «своїх» кадрів Національне агентство кваліфікацій повинно розглядати професійні стандарти в компетентнісному форматі, їх повинен цікавити досвід вирішення професійних завдань працівниками підприємств. Можливо, що відірив від галузей виник не тільки через відомчу приналежність, а й від того, що професійний стандарт повинен бути представлений мовою, зрозумілою бізнесу, а саме через досвід вирішення професійних завдань. До речі, досвід є найважливішою складовою професійної культури випускника.

Висновок. Перспективи вирішення проблеми стандартизації професійної освіти повинні враховувати: мету професійної освіти з позицій особистості: забезпечення професійної та особистісної самореалізації; вибудовування єдиної галузевої системи кваліфікаційних вимог для всіх професій і спеціальностей, що дозволить створити Державні освітні стандарти і освітні програми зі зрозумілими вимогами до випускників; співвідношення мети професійної освіти особистості і вимог професійного співтовариства (де вони повинні перетинатися); орієнтація студентів повинна бути направлена на освітню програму, а не на рівень професійної освіти.

Література

1. Закон України «Про освіту» // Законодавчі акти України з питань освіти: За станом на 28 вересня 2017 року / Верховна Рада України; Комітет з питань науки і освіти. Офіційне видання. – К.: Парламентське вид-во, 2017. – С. 39.
2. Доповідь першого заступника Міністра освіти і науки України В. Ковтунця. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/>
3. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кременя / М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабін. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
4. Гончаренко С. У. Державні стандарти професійної освіти : теорія і практика / С. У. Гончаренко, Н. Г. Ничкало, В. Х. Петренко. – Хмельницький : ТУП, 2002.
5. Савченко І. М. Інформаційний супровід стандартизації підготовки кваліфікованих робітників в Україні і Російській Федерації / І. М. Савченко // Професійно-технічна освіта. – 2011. – № 3. – С. 37–40.

Модернизация стандартов профессионального образования на современном этапе

Ванина Наталья Николаевна,
кандидат экономических наук, доцент,
старший научный сотрудник,
Института профессионально-технического образования
НАПН Украины

Реферат. В статье определены вопросы модернизации стандартизации профессионального образования нового поколения. Отмечена диалектическая связь стандартизации и вариативности профессионального образования. Выделены основные направления стандартизации профессионального образования в Украине, связанные с глобализацией и роль стандартизации в формировании профессиональных стандартов в

контексте личностного развития студентов и расхождение интересов бизнеса и образования. Рассмотрена ориентацию создания в стране центров развития квалификаций направленных на интересы подготовки и переподготовки кадров самих предприятий.

Исходя из этого можно обозначить такие позиции проблемных вопросов стандартизации профессионального образования как глобализация и стандартизация образования. Стандартизация образования в эпоху глобализации обеспечивает сопоставимый уровень образования в разных странах, позволяет учащимся осваивать различные компетенции в образовательных организациях разных стран; личность и стандартизация образования (с целью перехода на новое поколение образовательных стандартов) и их сочетание с создаваемыми профессиональными стандартами); «отрыв» от отраслевой структуры («отрыв» образовательных организаций профессионального образования от отраслевой структуры сказывается на современном этапе развития государственно-частного партнерства).

Перспективы решения проблемы стандартизации профессионального образования: обеспечение профессиональной и личностной самореализации; выстраивание единой отраслевой системы квалификационных требований для всех профессий и специальностей; соотношение цели профессионального образования личности и требований профессионального сообщества; ориентация студентов должна быть направлена на образовательную программу, а не на уровень профессионального образования.

Ключевые слова: стандартизация образования, модернизация профессионального образования, глобализация образования, профессиональные стандарты, образовательные стандарты.

Література

1. Закон Украины «Об образовании» // Законодательные акты Украины по вопросам образования: По состоянию на 28 сентября 2017 / Верховная

Рада України Комітет по вопросам науки и образования. Официальное издание. - М .: Парламентское изд-во, 2017. - С. 39.

2. Доклад первого заместителя Министра образования и науки Украины В. Ковтунца. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://mon.gov.ua/>

3. Высшее образование Украины и Болонский процесс: Учебное пособие / Под редакцией В. Кремня / М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубинко, И.И. Бабин. - Тернополь: Учебная книга - Богдан, 2004. - 384 с.

4. Гончаренко С. В. Государственные стандарты профессионального образования: теория и практика / С. В. Гончаренко, Н. Г. Ничкало, В. Х. Петренко. - Хмельницкий: ТУП, 2002.

5. Савченко И. М. Информационное сопровождение стандартизации подготовки квалифицированных рабочих в Украине и Российской Федерации / И. М. Савченко // Профессионально-техническое образование. - 2011. - № 3. - С. 37-40.

Modernization of the standards of vocational education at the present stage

Vanina Natalia Nikolaevna,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Senior Research Fellow,
Institute of vocational education of the National Academy of Sciences of
Ukraine

Abstract. The article defines the issues of modernization of standardization of professional education of a new generation. The dialectical connection of standardization and variability of vocational education is noted. The main directions of standardization of vocational education in Ukraine related to globalization and the role of standardization in the formation of professional standards in the context of personal development of students and the divergence of interests of business and education are highlighted. The article considers the

orientation of creation of qualification centers in the country aimed at preparing and retraining the personnel of the enterprises themselves.

Proceeding from this, the following positions of problematic questions of standardization of vocational education such as globalization and standardization of education can be indicated. Standardization of education in the era of globalization provides a comparable level of education in different countries, which allows students to develop various competences in educational institutions of different countries; personality and standardization of education (with the aim of transitioning to a new generation of educational standards) and their combination with the established professional standards); "Separation" from the sectoral structure ("separation" of educational organizations of vocational education from the sectoral structure affects the modern development of public-private partnership).

Prospects for solving the problem of standardization of vocational education: ensuring professional and personal self-realization; construction of a single sectoral system of qualification requirements for all professions and specialties; the ratio of the purpose of professional education of the individual and the requirements of the professional community; the orientation of students should be directed towards an educational program, rather than a level of professional education.

Keywords: standardization of education, modernization of vocational education, globalization of education, professional standards, educational standards.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» // Zakonodavchi akty Ukrainy z pytan osvity : Za stanom na 28 veresnya 2017 roku / Verxovna Rada Ukrainy; Komitet z pytan nauky i osvity. Oficijne vydannya. – K. : Parlamentske vyd-vo, 2017. – S. 39.

2. Report of Volodymyr Kovtunets, First Deputy Minister of Education and Science of Ukraine. - [Electronic resource]. - Mode of access: <http://mon.gov.ua/>

3. Higher education of Ukraine and the Bologna Process: Textbook / Edited by VG Kremeny / MF Stepko, Ya.Ya. Bolyubash, VD Shinkaruk, VV Grubinco, I.I. Babin - Ternopil: Educational book - Bogdan, 2004. - 384 pp.

4. Goncharenko S. U. State standards for vocational education: theory and practice / S.V. Goncharenko, N.G. Nichkalo, V. Kh. Petrenko. - Khmelnytsky: TUP, 2002.

5. Savchenko I.M. Informational support for the standardization of the training of skilled workers in Ukraine and the Russian Federation / I. M. Savchenko // Vocational and technical education. - 2011. - No. 3. - P. 37-40.